

OVAJ DOKUMENT JE 29. JUNA 2015. GODINE UPUĆEN AKCIONOJ GRUPI ZA REFORMU POLITIČKOG SISTEMA, KOJU JE OFORMILA SKUPŠTINA SRBIJE, KAO ZAOKRUŽEN PREDLOG VOJVODANSKOG KLUBA ZA PROMENU USTAVA REPUBLIKE SRBIJE I REFORMU POLITIČKOG SISTEMA.

Naša osnovna polazišta i razlozi za iznošenje predloga za promenu postojećeg Ustava Republike Srbije su sledeći: Republika Srbija je naša država ⇒ *Republika Srbija* nije sinonim sa pojmom *Srbija* ⇒ Vojvodina nije sastavni i konstitutivni deo Srbije, nego Republike Srbije kao složene državne zajednice ⇒ Vojvodina je ušla u sastav Republike Srbije kao složene države ⇒ Vojvodina je postala konstitutivni deo Republike Srbije odlukom predstavnika svojih građana, a to pravo nije potrošeno, niti su ga se građani Vojvodine odrekli ⇒ Vojvodina nije rezultat decentralizacije Republike Srbije i ne može takvom biti tretirana u Ustavu kao najvišem aktu zajedničke nam države.

Za Vojvođanski klub
Dr Branislava Kostić, Predsednica

Akcionoju grupi za reformu političkog sistema

I - OPŠTI DEMOKRATSKI ZAHTEVI KOJE SMATRAMO DA TREBA UNETI U NOVI USTAV REPUBLIKE SRBIJE

1. Polazeći od stava da je u Republici Srbiji potrebno izvršiti temeljnu reformu političkog sistema, te da su unitarizam i centralizam bazični problemi i kočnica razvoja države, predlažemo **da se umesto izmena i dopuna postojećeg Ustava, pristupi donošenju novog Ustava Republike Srbije kao složene države.** U skladu sa tim predlažemo **formiranje Ustavotvorne Skupštine**, koju bi činili predstavnici parlamentarnih i vanparlamentarnih stranaka, nevladinih organizacija i uopšte civilnog sektora, te istaknuti stručnjaci i pojedinci.
2. Istorijski, kulturološki i etnički razlozi nalažu da moderna Republika Srbija u novom Ustavu bude definisana kao istinska građanska država, odnosno kao **država svih građana koji u njoj žive.** Trenutno važeća odredba ustava Republike Srbije kao "države srpskog naroda i građana koji u njoj žive", implicira postojanje različito rangiranih građana ("građani prvog i drugog reda"), što odbacujemo kao oblik Ustavom definisane neravnopravnosti građana.
3. Novi Ustav bi morao da sadrži **dosledno sproveden princip podele vlasti** koja neće biti samo horizontalna, kao sada (zakonodavna, sudska, izvršna, po odredbi čl. 4. Ustava) već i vertikalna podela vlasti: lokalna zajednica, srednji nivo vlasti, država.
4. **Ustav bi morao da definiše Republiku Srbiju kao složenu, federalnu državu, sa Vojvodinom kao jednom od njenih federalnih jedinica**, obzirom da je Republika Srbija objektivno složena po osnovi istorijskih, geografskih, kulturnih, nacionalnih i drugih osobenosti, te je demokratski imperativ da se ta složenost pravno-politički izrazi u Ustavu kao najvišem aktu, čime bi se stvorili i osnovni preduslovi da se zaustavi dalje ekonomsko i ukupno propadanje Vojvodine.
5. Ustav bi morao jasnije i naglašeno definisati **Srbiju kao sekularnu državu** u svim oblastima, posebno u oblasti obrazovanja.
6. Ustavom bi se morale stvoriti valjane **pretpostavke za osnaživanje i zaštitu žena**, u cilju stvaranja istinski ravnopravnog društva žena i muškaraca, dosledno poštovanje principa rodne ravnopravnosti, uz jasnu zabranu bilo kog oblika dominacije ili omalovažavanja pola, uključujući i

zahtev za **procentualno izjednačenim** učešćem žena i muškaraca u svim predstavničkim telima u zemlji, na svim nivoima.

7. Ustavom bi se Srbija trebala definisati kao država čiji cilj je **mir, nenasilno rešavanje konflikata, socijalna sigurnost i dostojanstven život njenih građana, uz poštovanje principa organizovane sistematske ekonomske i socijalne pomoći** društveno i ekonomski marginalizovanim i/ili ugroženim grupama i pojedincima.
8. Ustav bi morao stvoriti bolje osnove za **dosledno poštovanje različitosti**, posebno etnički zasnovane i stvoriti bolje osnove za nekonfliktni rad nacionalnih saveta, zaštićen od direktnog upliva politike i uticaja političkih stranaka.
9. Ustav bi morao stvoriti bolje osnove za **nezavisnost i funkcionalnu autonomiju sudstva**.
10. Ustav bi morao stvoriti bolje osnove za **nezavisno funkcionisanje medija, zaštitu konzumenata medija od propagiranja nasilja, pornografije, neetičkih i nehumanih vrednosti i modela ponašanja**.
11. Ustav bi morao stvoriti jasne pretpostavke za **stvaranje društva socijalne pravde, što podrazumeva i progresivno oporezivanje** svih subjekata privređivanja, pa i privrednih aktivnosti u verskim zajednicama - **u zavisnosti od ostvarenih prihoda; poštovanje modernih prava radnika uz apsolutnu zaštitu radnika od eksploatacije i ekonomskog ropstva**.
12. Ustav bi morao stvoriti bolje osnove za **natalnu politiku, zaštitu trudnica i porodilja, poreske i druge olakšice** za proizvode namenjene deci i trudnicama, te ukupnu zaštitu maloletnika i politiku podrške porodici kao osnovnoj jedinici društva.
13. Ustav bi morao otvoriti prostor za proces lustracije, te **pokretanje pravnih procesa za utvrđivanje krivice za ratne zločine i zločine protiv čovečnosti pred domaćim sudovima; doslednu politiku nenasilja, punu afirmaciju antifašizma kao vrednosti i opredeljenja, te dosledno poštovanje prezumpcije nevinosti u svim oblastima, uz maksimalno insistiranje na odgovornosti svih učesnika u kreiranju javnog mnjenja povodom sudskih procesa u svim oblastima**.
14. Ustav bi morao jasno definisati **moгуće i od strane države podržane oblike svojine**, uz jasnu podršku oblicima grupne svojine, kao što je zadružna, koja ima najdužu tradiciju.

II – USTAVNO REŠENJE POLOŽAJA VOJVODINE U REPUBLICI SRBIJI

Polazeći od istorijskih, ekonomskih i socio-kulturnih činjenica, te relevantnih interesa građanki i građana Vojvodine, Vojvođanski klub smatra da je u procesu reformi političkog sistema neophodno doneti novi Ustav Republike Srbije, kako bi se stvorili temelji za demokratski razvoj cele zemlje.

U svojim zahtevima polazimo od nekoliko osnovnih, za ovo pitanje relevantnih, činjenica:

- 1. Vojvodina je specifična višenacionalna, višekonfesionalna, politička, ekonomska i socio-kulturna celina, nastala na temelju sopstvenog istorijskog razvoja, te procesa integracija i međuticaja koji su se odvijali u uslovima koji su vekovima bili suštinski drugačiji od uslova u ostalim delovima zemlje.**
- 2. Vojvodina nije nastala na teritoriji Republike Srbije, niti je proizvod decentralizacije Republike Srbije. Vojvodina je ušla u sastav države Srbije na osnovu odluke svojih građana.**

Obrazloženje:

Vojvodina je ušla u sastav države Srbije voljom svojih građana. U oba navrata ta volja se manifestovala kroz oficijelnu odluku ograna Vojvodine, kao legitimnog političko-ekonomskog entiteta.

Prvi put, to je učinjeno 25. novembra 1918. godine, kada je Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Bačkoj, Banatu i Baranji, donela je odluku koja glasi: „Priključujemo se Kraljevini Srbiji, koja svojim radom i razvitkom ujamčava slobodu, ravnopravnost i napredak“. Velika narodna Skupština iz 1918. godine je predstavljala volju jednog dela građana Vojvodine, jer su je činili predstavnici 41% stanovništva Vojvodine, dok Nemci, Mađari i Rumuni nisu u njoj imali svoje oficijelne predstavnike.

Drugi put, to je učinjeno nakon što je Vojvodina iz Drugog svetskog rata 1945. godine izašla sa sopstvenim organima vojne i civilne vlasti koji nisu bili podređeni organima vlasti Srbije već Jugoslavije. Istorijski tok donošenja meritornih odluka bio je sledeći:

- 30. na 31. july 1945. godine *Skupština izaslanika naroda Vojvodine*, donela je odluku o priljučenju Autonomne Vojvodine Federalnoj Srbiji. Odluka je prosleđena Narodnoj Vladi Federalne Srbije i AVNOJ-u zvaničnim telegramom, čiji sadržaj je na Skupštini prihvaćen aklamacijom, a glasio je: „Skupština izaslanika naroda Vojvodine jednodušno i sa oduševljenjem je donela odluku da Vojvodina kao autonomna pokrajina uđe u sastav Federalne Srbije u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji ...“¹
- 10. avgusta 1945. godine, na Trećem zasedanju AVNOJ-a, Dr Ivan Ribar, Predsednik Predsedništva AVNOJ-a je zvanično obznanio: „Objavljujem da je Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije jednoglasno prihvatilo odluku Prve skupštine izaslanika Vojvodine o priklučenju Autonomne Pokrajine Vojvodine federalnoj Srbiji“². Tek tada, ova odluka je postala punovažna.

¹ Boarov, M.: Povodom 70. godina od vojvođanske konstituante, 30. i 31. jula 1945, *Okrugli sto "Vojvodina u Srbiji"*, 70 godina od odluke Skupštine izaslanika naroda Vojvodine o ulasku u sastav Federalne Srbije, juli 2015, Novi Sad

² Boarov, M.: Povodom 70. godina od vojvođanske konstituante, 30. i 31. jula 1945, *Okrugli sto "Vojvodina u Srbiji"*, 70 godina od odluke Skupštine izaslanika naroda Vojvodine o ulasku u sastav Federalne Srbije, juli 2015, Novi Sad

- 1. septembra 1945. godine Prezidijum Narodne Skupštine Srbije donosi *Zakon o ustanovljenju i ustrojstvu Autonomne Pokrajine Vojvodine*. U ovom zakonu izvršeno je i njeno, kako je naznačeno, "privremeno razgraničenje" prema Hrvatskoj. Najveći deo Srema ušao je u sastav Vojvodine, a Baranja je ušla u sastav Hrvatske.
 - Pod nazivom Narodna skupština Autonomne Pokrajine, najviši organ vlasti Vojvodine će se okupiti na sednici 20. i 21. februara 1946. godine, nakon usvajanja Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije, 31. januara 1946. godine (Ustav Srbije još nije bio donet).
3. **Vojvodina nije ušla u sastav Srbije kao samostalne države, već u sastav Srbije kao dela složene države u momentu njenog konstituisanja – Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (potonje Kraljevine Jugoslavije) 1918. godine, odnosno Federativne narodne Republike Jugoslavije (potonje SFRJ, SRJ i Republike Srbije i Crne Gore) 1945. godine. Prestankom postojanja federacije kao pravnog, političko-ekonomskog i socijalnog konteksta, prestale su da postoje garancije za položaj Vojvodine unutar Republike Srbije.**

Obrazloženje:

Mada je Republika Srbija pravna naslednica federalne SFRJ (kao i potonjih SRJ, Republike Srbije i Crne Gore), ona je danas samostalna unitarna država, u kojoj se Vojvodina tretira kao autonomija nastala decentralizacijom Republike Srbije, što je istorijski posmatrano netačno, a politički neodrživo. Vojvodina je odlukom svojih predstavnika ušla u sastav federalne Srbije, i to Srbije kao konstitutivnog elementa buduće federacije. Srbija danas nije federacija, niti je Srbija elemenat šire (jugoslovenske, ili bilo koje druge) federacije. Iz toga proizilazi da su suštinski promenjene pravno-političke karakteristike države u koju je Vojvodina voljom svojih predstavnika ušla, te građani Vojvodine danas moraju imati pravo da se izjasne o svom položaju unutar Republike Srbije kao unitarne države. Najmanje što građani Vojvodine imaju prava tražiti, na osnovu svog nepotrošenog istorijskog prava da sami odlučuju o svom i ustavnom položaju Vojvodine, jeste federalizacija Republike Srbije u kojoj bi Vojvodina bila jedan od konstitutivnih elementa federacije.

4. **Poslednjim Ustavom SFRJ, Ustavom iz 1974. godine (preciznije, Ustavnom amandmanima koje je Ustav izričito potvrdio), Vojvodina je bila definisana kao jedna od 8 konstituenata federacije, što implicira da je danas, 22 godine nakon raspada SFRJ³ Vojvodina jedini entitet SFRJ, čiji ustavno-pravni položaj nikada nije formalno rešen (osim Kosova čija međunarodno-pravna i pozicija u Ustavu Republike Srbije se suštinski razlikuju).**

Obrazloženje:

Raspadom SFRJ, svi njeni zvanično priznati konstitutivni elementi su, na ovaj ili onaj način, pre ili kasnije, odlučivali o svojoj sudbini. Osim Vojvodine. Danas, Vojvodina ima pravo da to pitanje postavi pred svoje građane. **Za razliku od domaće, međunarodna javnost je ove činjenice potpuno svesna. Na Međunarodnoj mirovnoj konferenciji održanoj u Londonu 1992. godine, na kojoj su učestvovali generalni sekretar UN, predstavnici pet stalnih članova Saveta bezbednosti, dvanaest država Evropske unije, predstavnici SR Jugoslavije, Slovenije, Hrvatske, Makedonije, Bosne i Hercegovine, kao i predstavnici susednih zemalja, te Kanade, Japana, Turske, Saudijske Arabije, predstavnici OEBSa,**

³ koji je formalno započeo 25.6. 1991. godine kada su Slovenija i Hrvatska jednostrano proglasile nezavisnost, a završio 27.4. 1992. godine, kada su Srbija i Crna Gora proglasile novu državu pod nazivom Savezna Republika Jugoslavija

Konferencije islamskih zemalja, Međunarodnog Crvenog krsta i drugi, **usvojen je tekst u kome se precizira da Srbija (i Crna Gora) imaju obavezu da "građanima Kosova i Vojvodine vrata sva građanska i ustavna prava..."**. Građani Kosova su, umesto vraćanja ustavnih prava, što znači prava koje je podrazumevao ustav iz 1974. godine, odlučili da formiraju svoju nezavisnu državu.

Građani Vojvodine nisu preduzeli formalne korake za vraćanje svojih ustavnih prava. **Zato danas tražimo da se ustavni položaj Vojvodine reši kroz novi Ustav, koji će građani Vojvodine, za razliku od sada važećeg - prihvatiti.**

- 5. Vojvođanski klub želi da se pitanje Ustavnog položaja Vojvodine u Republici Srbiji reši kroz donošenje novog Ustava. Istovremeno, svesni smo da, ukoliko do toga ne dođe, Vojvođanskom klubu, kao i drugim nevladinim organizacijama i političkim strankama koje se zalažu za iste i/ili slične ciljeve, preostaje samo internacionalizacija vojvođanskog pitanja.**

Obrazloženje:

Međunarodna javnost je i 2007. godine pokazala da je svesna da ustavni položaj Vojvodine nije rešen. Na zahtev Saveta Evrope, 18. marta 2007. godine, članovi Venecijanske komisije, koju su sačinjavali pravni stručnjaci iz Engleske, Belgije, Austrije, Poljske i Finske su saopštili svoje mišljenje o Ustavu Republike Srbije iz 2006. godine, u kome između ostalog stoji da: „Ustav ne reguliše najbitnija pitanja autonomije, već to ostavlja zakonskoj regulativi, koju republika usvaja mimo uticaja autonomija, prepušta regulisanje teritorije autonomnih pokrajina, promenu granica između autonomnih granica, uređuje pitanja poljoprivrede, vodoprivrede, industrije, zdravstva, saobraćaja, prosvete, ekologije, javnog informisanja, ljudskih i manjinskih prava, upravljanje pokrajinskom imovinom... Članom 184 je regulisano da autonomna pokrajina ima izvorne prihode kojima finansira svoje nadležnosti, ali vrstu i visinu izvornih prihoda autonomnih pokrajina ne određuje Ustav već zakon kojim se određuje učešće autonomnih pokrajina u delu prihoda Republike Srbije... Stoga, nasuprot onome što navodi, Ustav uopšte ne garantuje autonomiju, jer ona u potpunosti zavisi od toga da li je Narodna skupština Republike Srbije spremna da sprovede samoupravu ili ne... To i način kako je usvojen Ustav – bez prethodne rasprave u republici i pokrajinama, pokreće pitanje njegove legitimnosti”.

- 6. Od vremena takozvane “jogurt revolucije” 1988. godine, kada je vlast u AP Vojvodini nasilno srušena, te potom AP Vojvodina nelegalno lišena ustavnih prava po tada važećem Ustavu iz 1974. godine, Vojvodina se nalazi pod direktnom i isključivom političkom i ekonomskom vlašću Republike Srbije. Srbija je tu dominaciju zloupotrebila, te Vojvodina ubrzano ekonomski propada.**

Obrazloženje:

Od 2000. godine do danas, na vlasti u Srbiji i na čelu srpskih Vlada nalazile su se mnoge partije i koalicije (DS, DSS, SPS, SNS, SPO ...). Uprkos razlikama koje su postojale između tih partija/koalicija, ni jedna vlast u Republici Srbiji, od 1988. do danas, nije bila spremna da se odrekne ekonomske eksploatacije Vojvodine kao jednog od najrazvijenijih delova ne samo u Srbiji, već i u nekadašnjoj Jugoslaviji. Od 2006. godine na ovamo se ne poštuje čak ni Ustavna obaveza po kojoj budžetu Vojvodine pripada 7% od budžeta Republike Srbije, a Zakon o finansiranju AP Vojvodine koji je po Ustavnom zakonu morao biti donet do 31. decembra 2008. godine, do danas nije donet. Nakon bezmalo tri decenije ovakve prakse, danas je jasno da **nije u pitanju odnos jedne ili druge partije prema Vojvodini, već o odnos Srbije**

prema Vojvodini. Permanentna eksploatacija Vojvodine ukazuje na to da se radi o smišljenom sistemu njenog ekonomskog i drugog osiromašivanja i političko-pravnog obesmišljavanja. Kako, inače, objasniti da je u Vojvodini, nekadašnjem najrazvijenijem delu Republike Srbije, danas procenat nezaposlenih veći nego u Srbiji, zarade u Vojvodini niže nego u Srbiji, a broj lekara na 10.000 stanovnika niži u Vojvodini nego u Srbiji? U prilogu 1 se daje pregled ekonomskih podataka koji ove navode detaljno ilustruju.

7. Većina građana Vojvodine nije prihvatila Ustav iz 2006. godine, što se mora shvatiti kao značajan signal nezadovoljstva rešenjima koje taj Ustav nudi, posebno u pogledu položaja Vojvodine u Srbiji. Uprkos činjenici da takvo raspoloženje građana Vojvodine nema formalno-pravni značaj, on predstavlja jasnu političku poruku, koju nije dobro ignorisati. Smatramo da novim Ustavom te greške treba ispraviti i omogućiti ravnopravnu poziciju Vojvodine u Srbiji, te vraćanje njenih nelegalno oduzetih Ustavnih prava.

IZ NAVEDENIH ČINJENICA PROIZILAZE I NAŠI

ZAHTEVI U POGLEDU OSNOVNIH ELEMENATA NOVOG USTAVA REPUBLIKE SRBIJE KAO SLOŽENE DRŽAVE

- 1. Srbija novim Ustavom treba da bude definisana kao federacija. Vojvodina treba da bude definisana kao jedna federalna jedinica, ravnopravna sa Srbijom.**
- 2. Kao federalna jedinica u složenoj Republici Srbiji, Vojvodina bi, između ostalog, trebalo da ima:**
 - pravo na donošenje sopstvenog Ustava, usklađenog sa Ustavom Republike Srbije kao federacije;
 - autonomnu zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, u okvirima Ustavom definisanog pravnog sistema Republike Srbije kao federacije;
 - pravo da kroz zakone federalne jedinice, Vojvodina na samosvojan način uredi oblasti obrazovanja, informisanja, kulture, zdravstva, socijalne zaštite, ekonomskog razvoja, a posebno: poljoprivrede, energetike, vodne privrede, šumarstva i turizma, uz poštovanja zakonskog minimuma iz rešenja na nivou Republike Srbije kao federacije;
 - pravo na autonomno definisanje vojvođanskih simbola, uključujući i svečanu pesmu Vojvodine, te pravo autonomnih jedinica na teritoriji Vojvodine na sopstvene simbole;
 - pravo na definisanje i zaštitu svog vlasništva, uključujući i pravo na reviziju nelegalno oduzetog vlasništva Vojvodine;
 - pravo definisanja sopstvenih prioriternih ciljeva i njihovog ugrađivanja u strategiju razvoja Vojvodine, uz uvažavanje opšte strategije razvoja Republike Srbije kao složene države;
 - sopstvenu poresku upravu za Vojvodinu i pravo Vojvodine da samostalno ubira poreze na svojoj teritoriji i prosleđuje dogovoreni procenat federalnom budžetu;
 - sopstvene službe za prikupljanje i obradu statističkih podataka u svim oblastima bitnim za planiranje razvoja Vojvodine;
 - razvojnu banku Vojvodine;
 - geodetski zavod i katastar nepokretnosti Vojvodine;

- pravo na organizovanje policijskih i drugih službi (protivgradne, zaštite od elementarnih nepogoda, prevencija rizika i slično), neophodnih za bezbedno funkcionisanje Vojvodine kao uređenog sistema;
 - pravo na aktivno učešće u kreiranju i sprovođenju spoljne politike zemlje, pravo na svoja predstavništva u zemljama i udruženjima zemalja sa kojima ima interes da sarađuje;
 - pravo na model decentralizacije i decentralizovanog upravljanja koji je u skladu sa ekonomskim, kulturno-istorijskim i drugim karakteristikama Vojvodine;
 - pravo na organizovanje svojih autonomija u skladu sa istorijskim, ekonomskim, kulturno-jezičkim i drugim karakteristikama;
 - Vojvođansku akademiju nauka i umetnosti, te druge naučne, kulturne i slične institucije koje omogućavaju optimalno objedinjavanje, razvoj i upotrebu znanja, umetnosti i veština u višenacionalnoj Vojvodini;
 - pravo na ravnopravno korišćenje latiničnog i ćiriličnog pisma u javnoj komunikaciji, uključujući i komunikaciju sa javnim službama, u medijima, obrazovanju, kulturi i poslovnim komunikacijama;
- 3. Građanke i građani Vojvodine bi morali da imaju Ustavom definisano pravo da se o statusu Vojvodine unutar Republike Srbije izjasne na referendumu, kao i u slučajevima promene njenih granica i drugim pitanjima od značaja za Vojvodinu.**

Za Vojvođanski klub
Dr Branislava Kostić, Predsednica